

Eklektik bir öğrenme disiplini olarak monobaskı tekniğinin özgür ve yaratıcı öğrenmeye katkısı: Bir durum araştırması

The contribution of mono printing to free and creative learning as an eclectic learning discipline: A case study

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Doksanoğlu^{1*}

¹Istanbul Sabahattin Zaim University,
Faculty of Humanities and Social
Sciences, Department of Visual
Communication Design
Ahmet.doksanoğlu@izu.edu.tr

*Corresponding Author

Received: 09.12.2020

Accepted: 16.02.2021

Özet

Bu araştırmada baskı ve resim disiplinlerinin birlikte harmanlandığı monobaskı tekniğinin, sahip olduğu eklektik yapısıyla özgür ve yaratıcı öğrenme bağlamında öğrencilerin gelişimine olan katkısı araştırılmıştır. Araştırmada derinlik, yoğunluk ve öznelliğe dayalı bir uygulama süreci yürütüleceğinden nitel araştırma türlerinden araçsal durum çalışması kullanılmıştır. Etkin bir deneyim ve inceleme süreci yaşanabilmesi bakımından araştırma on iki hafta olarak planlanmış ve uygulanmıştır. Deneysel ve eklektik yapısıyla monobaskı tekniği, öğrencilere bilgi ve deneyimlerini özgürce ifade edebilecekleri bir sanatsal deneyim sunar. Bilginin elde edilmesi, yapılandırılması ve yeni bir işlerle her defasında geliştirilerek sonraki öğrenme süreçlerine aktarılması, monobaskıda yaratıcı düşünmeyi gerekli kılan unsurların başında gelmektedir. Monobaskı uygulamalarında öğrenciler renk bilgisi, boya kullanımı, kompozisyon öğelerinin anlamsal ve plastik bütünlüğü gibi konularda çeşitli problemler ile yüzleşir ve öğrenme stratejileri geliştirirler. Doğru ve etkin yönelimler ile bu özgür öğrenme sürecinde, her bir baskıda kazanılan resimsel ve teknik deneyim, belli bir kişisel üsluba erişene kadar gelişim içindedir. Uygulama sürecinde deneysel olgular arasındaki ilişkilerin açığa çıkarılma gerekliliği yaratıcı düşünmeyi tetikler. Baskı sürecindeki her bir yaratıcı eylem, bir sonraki deneyim süreciyle diyalektik bir bütünlük oluşturarak evrilir ve gelişir. Elde edilen bulgular dikkate alındığında; monobaskı tekniğinin öğrencilerin yaratıcılıklarına, plastik ve estetik algularına önemli katkılar sunduğu ifade edilebilir. Araştırmada üzerinde özellikle durulması gereken durum; monobaskı tekniğinin, öğrencilere yeni düşünme alanları yaratma, çoklu düşünme becerisi ve teknik bilgiyi öznelleştirip üsluplaştırma noktasında, tüm öğrenim pratiklerine yansiyabilecek sanatsal tutarlılık ve eleştirel bakış açısı kazandırmış olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcılık, Eğitim, Sanat Eğitimi, Monobaskı.

Abstract

In this research, the contribution of the monoprinting technique, in which the printing and painting disciplines are blended together, with its eclectic structure, on to the development of students in the context of free and creative learning was investigated. Since a depth, intensity and subjectivity based application process has been carried out in the research, the instrumental case study, which is one of the qualitative research types, has been applied. The study was planned and implemented for twelve weeks in order to have an effective experience and examination process. With its experimental and eclectic structure, the monoprint technique offers students an artistic experience, in which they are able to let their knowledge and experience freely. Obtaining, structuring and transferring the knowledge to the next learning processes by developing it each time through a new functionality, is one of the main elements that require creative thinking in monoprint. During the application of monoprint applications, students face various problems related to color knowledge, use of paint, semantic and plastic integrity of the composition elements and they develop new learning strategies. In case of correct and effective orientation during this free learning process, the pictorial and technical experience gained in each print exhibits a continuous progress until it reaches a certain personal style. The necessity of revealing the relationship between experiential phenomena during the application process, triggers creative thinking. Each creative action

Citation:

Doksanoğlu, A. (2021). Eklektik bir öğrenme disiplini olarak monobaskı tekniğinin özgür ve yaratıcı öğrenmeye katkısı: Bir durum araştırması. *IDA: International Design and Art Journal*, 3(1), 159-173.

in the printing process, evolves and develops itself by forming a dialectical unity with the following process of experience. Considering the findings obtained; it is possible to state that the monoprint technique has a significant contribution both on the creativity of students and, plastic and aesthetic perceptions. The fact that needs special attention in this research; the monoprint technique has provided students with artistic consistency and critical perspective that can be reflected in all learning practices in terms of creating new areas of thinking, multi-thinking skills, and subjectivating technical knowledge.

Keywords: Creativity, Education, Art Education, Monoprint.

GİRİŞ

Sanat en yalın haliyle bir ifade biçimidir. Artut'un (2001) belirttiği gibi insan ve doğa arasındaki estetik ilişkiyi ifade eden sanat; duyguların ve düşüncelerin çeşitli anlatımlarla somutlaştırılarak dışa aktarılmasında, başka bir deyişle özelliğın yansıtılmasında birey için bir ihtiyaçtır. Bireysel yeteneklerin sanatla ifade bulması ise ancak bireyin duygu ve düşüncelerini yaratıcı bir biçimde ifade edebilmesi ile mümkündür.

Yaratıcılık insana özgüdür ve yaşamın her alanında kullanılır. Her insanın doğuştan getirdiği, eğitimle geliştirilmesi gereken bir yetidir (San, 1993: 162). Yaratıcılık konusunda ilk çalışmaları yapan ve önemli katkılar getiren Torrance (1974) yaratıcılığı bir sezgi süreci olarak kabul etmekte ve boşlukları, eksikleri, rahatsız edici öğeleri sezip, hakkında düşünme, güçlüğü tanımlama ve bunları çözecek varsayımlar oluşturma, varsayımları sınavı sonuçları karşılaştırma ve olasılıkla bu varsayımları değiştirerek yeniden sınama olarak tanımlamaktadır (aktaran Çeliköz, 2017: 2) Yaratıcılık, yalın hâliyle ve sadece yoktan var etmek demek değildir. Çünkü yeni bir fikir çoğu zaman ya bilinen fikirlerin bir bileşimidir ya da eski bir fikrin yeni bir şekilde formüle edilmiş hâlidir. Bu bağlamda yaratıcılık, eski fikirlere yeni kimlikler kazandırma ve bilinenlerden yeni sentezler oluşturma faaliyetleri olarak da tanımlanabilir (Bessis ve Jaqui, 1973'den aktaran Yeşilyurt, 2020: 3880). Soylu'da (2004) benzer şekilde yaratıcılığı var olan bilgiler arasındaki ilişkilerden yola çıkılarak yeni bilgilere ulaşılması olarak tanımlarken diğer yandan yaratıcılık ile ilgili çoğu tanımlamanın, yaratıcılığın karmaşık bir düşünme biçimi olduğu görüşünden türediğini belirtir. Saban ise (2004) yaratıcılığın ve yaratıcı düşüncenin aynı bağlamda ele alınmasının ve kullanılmasının doğru olmadığını, yaratıcı düşünmenin önceden tanımlanmamış, ilişkilendirilmemiş nesnelere veya düşünceler arasındaki kurulu ilişkiler bütünlüğü olduğunu öne sürer. Saban'a göre daha genel bir tanımla yaratıcılık, hem zihinsel hem de eylemsel bir bütünlüğü kapsar. Kimilerine göre yaratıcılık bir işlem, kimilerine göre ise bir üründür. Ancak yaratıcılığın tanımından çok üzerinde uzlaşılan ortak nokta onun; "yeni bir fikir, farklı bir bakış ya da orijinal bir ürün" olduğu ve ortaya çıkan sonuca göre yaratıcılığın değerlendirilebileceğidir (Çeliköz, 2017: 2). Birçok araştırma sonuçlarına göre; zekâ ve yaratıcılık arasında yüksek bir korelasyon bulunmuş olmakla beraber bu ilişkinin mutlak olmadığı da belirtilmiştir. Yaratıcılık için belirli bir zekâ düzeyine sahip olmak gereklidir; ancak yüksek yaratıcılığa sahip bir kişinin yüksek düzeyde bir zekâ seviyesine sahip olması gerekmez (Özerbaş, 2011: 679).

Özgün bir sanat ürünü, bilgi ve deneyimlerin eleştirel bir tavırla olgunlaştırılması sonucu ortaya çıkar. Bu bakımdan Facione ve diğerlerinin (1995) de belirttiği gibi eleştirel düşünme eğilimini geliştirmek yetenekleri geliştirmekten önce gelmektedir (aktaran Kömürçü, 2019: 1661). Bu nedenle sanat eğitimi bireye yeteneklerini keşfedebilmesinin yanında eleştirel bir bakış açısı kazandırmalı ve bu yaklaşımla yeteneklerini geliştirebilmesini öğretmelidir. Nitekim Lipman (1995), eleştirel düşüncenin, kriterlere inanan, bilginin içeriğine duyarlı, yetenekli ve sorumlu bir düşünce tipi olduğunu belirterek, iyi bir karar alma ya da hüküm verme mekanizması olduğunu belirtmektedir (aktaran Kömürçü, 2019: 1661). Mevcut fikir ve değerlerden yeni ve özgün bir biçim ve boyut yaratmak, başka bir deyimle yaratıcı olabilmek; o toplum için idealizme ulaşmada belirleyicidir. Dolayısıyla yaratıcı düşünmeyi sadece sanatçının sahip olması gereken bir yeti olarak görmemek gerekir (Ayan, 2012: 28). Yaratıcı düşünce geçmişi ve bugünü kavramakla kalmaz geleceğe yönelir. Bu düşünce tarzında manevi, estetik, ekonomik, sosyal değerler yer alır, doğru ve güzel olan önem kazanır (Varış, 1988: 186). Yaratıcı süreçte duysal, bilişsel, düşünsel etkinlikler rol almaktadır. Bu nedenle, yaratıcı düşünceyi geliştiren ve yaratıcılık yeteneğini kazandıran sanat eğitimi önemsenmelidir (Ünver, 2016: 872). Günümüzde çağdaş sanat eğitimi öğrenciyi, kapasitesi doğrultusunda entelektüel, duygusal ve sosyal gelişme açısından destekleyerek onun kişisel istemlerine yanıt verebilme çabasını hedefler. Ayrıca sanat sadece estetik amaçlarıyla değil, eğitici ve öğretici amaçlarıyla da bu anlamda düşünülmesi gereken önemli bir konudur (Artut, 2001: 95). Sanat eğitimi yalnızca bireylerin yeteneklerini geliştirmekle kalmaz aynı

zamanda bu yeteneklerin etik ve estetik bağlamda yaratıcı ve özgün bir ifade aracına dönüşebilmesini sağlayarak bireyin sanatsal bilgisinin temelini oluşturur. Öğrencilere kuramsal ve deneysel bilgi üretimi gerçekleştirebilecekleri bir öğrenim süreci yaşatmak çağdaş sanat eğitiminin başlıca görevidir. Bunu gerçekleştirmek için de Dinçer'in (2019: 2354) ifade ettiği gibi "tabuların sorgulanacağı; düşünme, öğrenme ve gelişmenin teşvik edileceği eğitim ortamlarına ihtiyaç vardır".

Baskıresim teknikleri sanat eğitiminde önemli bir yere sahiptir. Diğer sanat disiplinlerinden farklı olarak barındırdığı teknik çeşitlilik, malzeme bilgisi ve anlatım zenginliği öğrencilerin kendini ifade edebilmesi açısından önemli kazanımlar sağlamaktadır. Güzel sanatlar eğitiminde baskıresim dersinin teknik çeşitlilik arz edecek şekilde uygulanması öğrencilerin sanatsal ve mesleki gelişimine önemli katkılar sağlar. Düşünsel ve eleştirel bakımdan diğer baskı tekniklerinden farklı bir işlerliğe sahip olan monobaskı tekniği, öğrencilere kendilerini ifade edebilecekleri birçok araştırma ve uygulama yöntemi sunar. Diğer yandan öğrencileri etkin ve yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına yönlendirerek yaratıcı pratikler gerçekleştirmelerini sağlar. Bilginin elde edilmesi, yapılandırılması ve yeni bir işlerle her defasında geliştirilerek sonraki öğrenme süreçlerine aktarılması, monobaskıda yaratıcı düşünmeyi gerekli kılan unsurların başında gelmektedir. Öğrenciler renk bilgisi, boya kullanımı, kompozisyon öğelerinin anlamsal ve plastik bütünlüğü gibi konularda problemler ile yüzleşir ve öğrenme stratejileri geliştirirler. Baskı sürecindeki her bir yaratıcı eylem, bir sonraki deneyim süreciyle diyalektik bir bütünlük oluşturarak gelişir. Doğru ve etkin yönelimler ile bu özgür öğrenme sürecinde; her bir baskıda kazanılan resimsel ve teknik bütünlük, belli bir kişisel üsluba erişene kadar gelişim içindedir. Uygulama sürecinde, tüm deneysel olgular arasındaki ilişkilerin açığa çıkarılma gerekliliği monobaskıda yaratıcı düşünmeyi tetikler. Bu bağlamda araştırma; Güzel Sanatlar Eğitiminde monobaskı tekniğinin sunduğu deneysel çalışma disiplininin, yaratıcı ve özgür öğrenmeye olan katkısına yönelik bulguları kapsamlı ve etkileşimsel bir şekilde sunmayı amaçlamaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmada; görsel, teorik ve uygulamalı verilerin kıyaslamalı ve somut bulgulara dönüşebilmesi için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Güncel bir eğitim ortamı ve öğrenci grubu ile deneyime dayalı süreç araştırması yürütüleceğinden, nitel araştırma türlerinden araçsal durum çalışması kullanılmıştır.

Durum çalışması, araştırmanın hem ürünü hem de nesnesi olabilecek nitel araştırma içerisindeki bir desen türüdür. Durum çalışması, araştırmacının gerçek yaşam, güncel sınırlı bir sistem (bir durum) ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış sistemler (durumlar) hakkında çoklu bilgi kaynakları (örneğin gözlemler, mülakatlar, görsel-işitsel materyaller ve dökümanlar ve raporlar) aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı, bir durum betimlemesi ya da durum temaları ortaya koyduğu nitel bir yaklaşımdır (Creswell, 2018: 96-97). Stake (2005) durum çalışmasını gerçek, araçsal ve kolektif olmak üzere 3'e ayırmaktadır. Gerçek durum çalışmaları bir durumu daha iyi anlamak için yapılan durum çalışmalarıdır. Araçsal durum çalışmaları ise bir konuyu anlamak ya da genelleme yapmak için yapılır. Bu çalışmalarda durum ikincil önemdedir, başka bir konuyu anlamada hızlandırıcı, destekleyici niteliktedir (aktaran Subaşı, Okumuş, 2017: 422). Bu nitel araştırma türünde araştırmacı, bir konuya ya da soruna odaklanır ve bu konuyu örneklemek için sınırlı bir durum seçer. Bu verilerin analiz türü, durumun tamamına ilişkin bir bütüncül analiz veya durumun belli bir yönünün tek yönlü analizi olabilir (Yin, 2009). Bu veri toplama sayesinde, durumun ayrıntılı bir açıklaması (Stake, 1995) ortaya çıkar (aktaran Creswell, 2018: 100).

Monobaskı tekniğinin öğrencilerin yaratıcılıklarına olan kazanımları bağlamında, içerik zenginliğinin sağlanabilmesi için araştırmacı günlükleri, görüşme formları, gözlemci raporları ve video kayıtlar ile elde edilen kapsamlı veriler derinlemesine betimlenmiş, karşılaştırmalı analiz edilmiş ve araştırmanın problematiğine uygun şekilde sentezlenerek yorumlanmıştır.

Çalışma Grubu ve Ortamı

Nitel araştırmalarda belli bir amaç doğrultusunda belirlenmiş sınırlı sayıda örneklem kullanılır. Marczyk vd. (2005) "eğer bir örneğin seçimi, araştırmacının evren ile ilgili kendi bilgilerine veya çalışmanın amacına bağlı" ise bu tür araştırmalarda olasılıklı olmayan (amaca yönelik) örnekleme kullanılmaktadır. Olasılıklı olmayan örneklemler nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılmaktadır. Bu çalışmada olasılıklı

olmayan örneklem türlerinden yoğunluk örnekleme kullanılmıştır. Yoğunluk örneklemleri; Silverman'ın (2013) belirttiği gibi araştırılan olay ve olguları aşırıya kaçmadan ancak yoğun bir şekilde betimleyen zengin bilgiler içerir. Monobaskı tekniğinin öğrencilerin yaratıcılıklarına olan katkısı derinlik, yoğunluk ve öznellik bağlamında ele alınacağından, araştırmacının zengin veri sağlayabileceği, araştırmayı derinleştirebilecek hazırlığın yapabileceği ve araştırmanın amacına yönelik bilginin üretilebileceği yoğunluk örnekleme tercih edilmiştir. Araştırma, 2019-2020 Eğitim Öğretim Güz Yarıyılında Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Resim-İş Eğitimi Bölümü, Özgün Baskı Anasanat Atölyesi 2. sınıf öğrencilerinden oluşan 10 kişilik bir örneklem ile gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Bir nitel araştırmada araştırmacı verileri bir araya getirerek düzenler ve araştırma sürecine yönelik saptadığı önemli parçaları diğer veriler ile sentezleyerek net bir biçimde raporlar. Bu araştırmanın veri analizinde Walcott'un betimleme, analiz etme ve yorumlama metodolojisi kullanılmıştır. Walcott' un (1994) nitel veri analizinde ilk aşama olarak öne sürdüğü yaklaşım, toplanan tüm görsel ve yazılı verilerin blok halde olduğu gibi rapora yansıtılmasıdır. İkinci aşama tüm bu görsel ve yazılı verilerin neden-sonuç ilişkisi içinde analiz edilmesiyle araştırma problemi açısından önemli detayların ortaya çıkarıldığı süreçtir. Üçüncü aşama ise birinci ve ikinci süreç dahilindeki tüm verilerin yorumlanma aşamasıdır. Walcott tüm bu süreçlerin belli bir sınır ve sıra kuralının olmadığına da altını çizmektedir.

Araştırma monobaskı tekniği ve yaratıcılık temelli öğrenme arasındaki ilişkinin tüm yönleriyle analiz edilebilmesi için on iki haftalık bir uygulama sürecini kapsamaktadır. Bu süreçte öğrenciler, mevcut bilgilerini kullanarak planladıkları kompozisyonları baskı sürecine aktarabilme ve geliştirebilme bağlamında gözlenmiş ve değerlendirilmiştir. Araştırmada; katılarak/aralıklı gözlem, araştırmacı günlüğü, video kaydı, yarı yapılandırılmış görüşme formları ve gözlem raporu kullanılmıştır. Uygulama süresince belirli haftalarda öğrencilere görüşme soruları yönlendirilmiştir. Araştırmacı günlükleri, yarı yapılandırılmış görüşme formları ve gerektiğinde gözlem raporları olduğu gibi kullanılarak problem içerikleri doğrultusunda betimlenmiş, analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Elde edilen tüm görsel, işitsel ve yazınsal veriler, bütünden parçaya parçadan bütüne analiz edilmiş ve yine aynı eksende sentezlenmiştir. Diğer yandan öğrencilerin birbirine benzer ifadeler kullandığı görüşme sorularında en kapsamlı yanıtı veren öğrencilerin görüşleri olduğu gibi aktarılırken, diğer öğrencilerin görüş ve deneyimlerine yönelik bulgular, araştırmacı günlükleri ya da yorumlar ile aktarılmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Monobaskılar kimi zaman iyi tasarlanmış, planlı bir görüntünün yüzeydeki etkisi, kimi zaman ise beklenmedik bir etkileşim sonucu ortaya çıkan estetik değerler ile yaratıcılığı tetikleyen bir üretim dinamizmi barındırır. Diğer baskı tekniklerinden farklı olarak monobaskı, pentürel ve teknik anlamda esnek bir yapıya sahiptir. Uygulama süresince öğrenciler yalnızca kompozisyon ve görsel unsurları geliştirmekle sınırlı olmayan, öğrenme sürecini kökten değiştirebilme potansiyeli barındıran, bilgisel bir yapılandırma fırsatına sahip olurlar. Bu yapılandırma sürecinde öğrenciler; bağımsız ve çok yönlü düşünme, eleştirel/olgusal yaklaşım ve özgüven gibi temel yaratıcılık değerlerini edinirler. Diğer yandan bu deneysel süreçle birlikte yeni düşünme alanları yaratma, öznel bilgi oluşturabilme, sanatsal tavır geliştirebilme ve sorun çözebilme gibi etkin öğrenen özelliklerini de kazanırlar. Araştırma sürecine yönelik tüm teorik ve uygulamalı pratikler bu olgular temelinde yapılandırılmış, öğrencilerin çalışma süreçleri yakından incelenmiş, veri toplama araçları ile kayıt altına alınmış ve tüm yönleriyle betimlenerek aktarılmıştır.

Araştırma hazırlık sürecinde öğrencilere monobaskı hakkında genel bir sunum yapılmış ve bu sunum görseller ile desteklenmiştir. Monobaskı tekniği ile gerçekleştirilmiş birçok farklı baskı çalışması ayrıca gösterilmiş ve öğrenciler ile birlikte analiz edilmiştir. Görsel ve teorik sunumla birlikte öğrencilerin monobaskıya dair çok yönlü bir ön bilgiye sahip olmaları amaçlanmıştır. Öğrencilerin yalnızca teorik ve görsel sunum ile baskı uygulamasına geçmesi yetersiz kalabilmektedir. Bu nedenle araştırma hazırlık sürecinde, öğrencilerin monobaskı tekniğini birebir deneyimleyebilmeleri için araştırmacı tarafından farklı teknik ve görsel veriler sunan bir atölye çalışması da yapılmıştır. Öğrenciler bu atölye çalışmasına yer yer interaktif olarak dâhil

edilmiş ve baskı oluşturma sürecini deneyimleme fırsatı bulmuşlardır. Böylelikle öğrenciler teorik bilgilerin yanında deneyimledikleri monobaskı uygulamaları ile baskı süreçlerine daha bilinçli başlayabilmişlerdir.

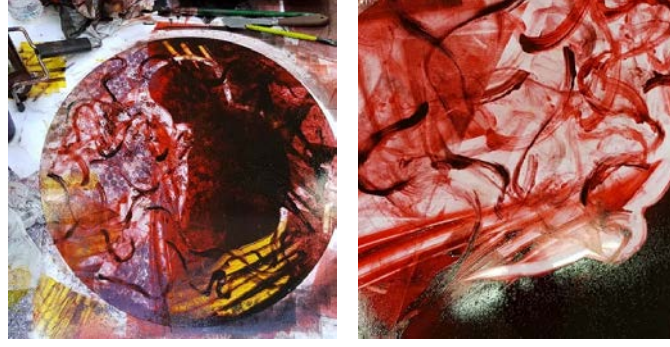
20.11.2019 tarihli görüşme formunda öğrencilere “*Monobaskı sürecinde konunuzu ifade ederken yeni anlatım olanakları, pentür ve doku etkileri denediniz ya da keşfettiniz mi?*” sorusu yönlendirilmiş ve öğrencilerin baskı süreçlerinde mevcut bilgi ve deneyimlerini değerlendirebilme, yapılandırabilme ve çok yönlü düşünme yetilerinin gelişim süreci incelenmeye çalışılmıştır.

Tablo 1. Soruya yönelik kodlar ve katılımcı görüşlerine örnek ifadeler

Kod	Örnek İfade
Rastlantısallık, Kontrol dışılık	Yeterli bir eskizim olmadan denediğim pentür ve doku etkilerim rastlantısal ve kontrol dışı olarak oluşuyor... ÖĞ08 Baskılarımda sadece iki farklı dokunun varlığı söz konusu. İlk olarak sünger ile boyayı kalıba sürdüğümde oluşan dokusal etki, ikinci olarak ise boyayı kalıba uyguladıktan sonra tarlatan ile yüzeyde eksiltme yaptığımda ortaya çıkan küçük çizgisel etkiler yüzeyde zengin bir etki yaratıyor. ÖĞ05
Resimsel Yaklaşım	Önceden tasarladığım dairesel ve değişken çizgi hareketlerinden oluşan el formunu yakalamak için fırça etkilerinden yararlanarak resimsel bir görüntü oluşturdum. Fırça kullanarak yer yer nokta etkileri oluşturarak kompozisyonu zenginleştirmeye çalıştım. ÖĞ10
Uygulama ve Anlatıma Yönelik Arayışlar	Tek kalıpla tek renkle işi bitirmeye çalışıyordum fakat bu hafta iki kalıp ve iki renk ile çalıştım. Ayrıca kulak pamukçuğu ile püskürtülen tinerin üzerinden merdaneye geçince güzel etkiler yakaladığımı keşfettim. Konuyu ele alırken sadeleşmeden çok derinlik, katman ve odak noktası oluşturmanın daha olumlu olduğunu öğrendim. ÖĞ04 Doku etkileri denedim. Çentikli bir boru parçasıyla yatay çizgileri kullandım. Merdane etkisi ile bu dokuları dengelemeye çalıştım. Pentür etkisi denedim. Çuvalların ışık gölgesini bez yardımı ile lekesele tatlar bırakarak oluşturmaya çalıştım. ÖĞ01
Deneysellik, Farkındalık	Monotype çalışmaları yaptıkça kendimi düzenli dokunuşlar, geometrik şekiller ve spatula yardımıyla daha iyi ifade edebileceğimi düşündüm. Doku etkileri denemedim fakat lekesele çalıştım. Ayrıca birbirine benzeyen renklerin yarısı silince ortaya sisli, etkili bir görüntünün çıktığını fark ettim. ÖĞ09 Evet. Farklı malzemeler ile doku oluşturmada denemeler yaptım ve daha çok malzemeyi denemek istiyorum. Belirli bir formda hazırladığım kalıp kullandım ve bunu daha fazla kullanabileceğimi fark ettim. ÖĞ02 Pentür ve doku etkileri denedim. Sadece doku etkilerini kâğıtta deneyimleyebildim. Doku olarak yaprak kullandım. Yaprığın negatif ve pozitif etkisini iki ayrı kalıbı üst üste basarak kullandığımda oldukça zengin bir etki oluştuğunu fark ettim. ÖĞ03 Evet, geçen haftadan farklı olarak spatula ve gazete kâğıdı ile çalışmalar yaptım. Spatula ve bez ile eksiltme dokular araştırdım. Fakat etkisi çok iyi olmadı. ÖĞ07

Tablo 1’deki örnek ifadelerle baktığımızda: ÖĞ08 kodlu öğrenci, uygulamalarının etkisiz ve fazla rastlantısal kaldığını ifade etmiştir. ÖĞ05 “*Baskılarımda sadece iki farklı dokunun varlığı söz konusu. İlk olarak sünger ile boyayı kalıba sürdüğümde oluşan dokusal etki, ikinci olarak ise boyayı kalıba uyguladıktan sonra tarlatan ile yüzeyde eksiltme yaptığımda ortaya çıkan küçük çizgisel etkiler yüzeyde zengin bir etki yaratıyor.*” ifadesinde rastlantısal olarak keşfettiği etkileri, kontrollü ve zengin etkilere dönüştürmeye çalıştığı görülmektedir. ÖĞ10 resimsel anlatıma yönelik pratikleri deneyerek kompozisyonunu zenginleştirmeye çalıştığını ifade etmiştir. ÖĞ01 ise “*Doku etkileri denedim... Merdane etkisi ile bu dokuları dengelemeye çalıştım. Pentür etkisi denedim. Çuvalların ışık gölgesini bez yardımı ile lekesele tatlar bırakarak oluşturmaya çalıştım.*” ifadesiyle uygulama ve anlatıma yönelik pentürel ve dokusal arayışlar gerçekleştirdiğini vurgulamıştır.

Araştırma boyunca monobaskı uygulamalarının öğrencileri renk, doku, leke ve çizgi araştırmalarının yanında teknik arayışlara da yönlendirdiği gözlenmiştir. Örnek ifadelerle baktığımızda öğrencilerin tek bir baskı sürecinde birden çok bilgiyi elde etme ve kullanma çabasında olduğu görülmektedir.

Görsel 1-2. ÖĞ05 kodlu öğrencinin aynı çalışma için gerçekleştirdiği alan, doku ve pentür denemeleri

ÖĞ05 gibi diğer öğrenciler de elde ettikleri rastlantısal değerleri veya yeni bilgilerini belli bir bilinçle kullanma eğiliminde olmuştur. ÖĞ04 kodlu öğrencinin “*Konuyu ele alırken sadeleşmeden çok derinlik, katman ve odak noktası oluşturmanın daha olumlu olduğunu öğrendim.*” görüşünün, süreç içindeki rastlantısal ve kontrollü arayışlar ile kazanılan eleştirel bir yaklaşımın sonucu olduğu öne sürebilir. Monobaskı sürecinde, olumlu ya da olumsuz her deneyim öğrencilerin eleştirel ve çok yönlü düşünmesine katkı sağlamıştır. ÖĞ02 görüşme formunda, birçok doku ve leke araştırması yaptığını fakat daha fazla deneme yapmak istediğini ifade etmiştir. Bu durum monobaskı sürecinin bazı öğrencilerde daha çok araştırma ve keşfetme isteği uyandırdığını göstermektedir. ÖĞ03 ve ÖĞ07 ise deneysel bir baskı süreci yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Burada üzerinde durulması gereken konu her öğrencinin farklı bir ön bilgiye ve sanatsal geçmişe sahip olduğudur. Monobaskı sürecini etkin geçirerek kolektif öğrenme eğilimi gösteren öğrenciler, bu farkı kısa sürede kapatabilmiş ve her öğrencinin kazanımı kendi gelişim süreci içinde ele alındığında daha anlamlı bulgular sunabilmiştir. IV. Hafta uygulama sürecinde öğrencilerin öğrenme ve deneyimlerine yönelik tutumları 20.11.2019 tarihli araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır: “...Öğrencilerde her hafta daha disiplinli ve planlı bir grup etkinliğinin oluştuğu gözleniyor. Bilinçli bir şekilde konu ve anlatım tarzlarına göre hazırlıklarını tamamlayıp hemen kalıplarını düzenlemeye geçtiler... Öğrenciler genel olarak farkındalık esasına dayalı fakat yapmak istediklerini kısmen gerçekleştirebildikleri bir teknik düzeyde çalıştılar. Baskı süreci boyunca gerek hata yaparak gerekse de bilinçli araştırmalar ile baskı, kompozisyon ve renge dair birçok şey öğrendiler. Bu süreçte olumlu ve olumsuz durumlar ile baş başa kaldılar... Öğrencilerin bu olumlu ve olumsuz deneyimleri başarı ve başarısızlık olarak iki kutupta algıladıkları görüldü. Bu yaklaşım monobaskı açısından normaldir fakat tüm bu deneyimler olağan seyrinin dışında, kontrolsüz yaşanırsa gereksiz zaman kaybına, motivasyon eksikliğine ve diyalektik uygulama sürecinin sekteye uğramasına neden olabilmektedir. Öğrenciler ile gerektiğinde durumları hakkında kısa toplantılar yapılmıştır...”

Görsel 4. ÖĞ02 kodlu öğrencinin özel olarak biçimlendirdiği kalıp ve kompozisyon araştırması (IV. hafta)

Öğrenciler çeşitli leke, doku ve pentür keşifleri yapmış olsalar da bu etkileri belli bir anlamsal bütünlükte kullanma yetkinliğe tam olarak ulaşamamışlardır. Uygulamalarda yaratıcı bir tutum sergileyen öğrenciler,

parça parça keşfedip uyguladıkları plastik ve teknik verileri genelde bir bütün haline getirmekte zorlanmışlardır. Bu durum 23.10.2019 tarihli gözlemci raporuna şu şekilde yansımıştır: “... Öğrenciler ekleme ve eksiltme yöntemini birlikte ve belli dokusal arayışlarda kullanmışlardır. ÖĞ08’in kalıpta gereğinden fazla eksiltme yaptığı gözlemlenmiştir. ÖĞ02 ise başlangıçta çok kararlı ve disiplinli çalışırken, görüntünün ve renklerin akışına kapılarak aşırı yüzey yüklemesi (renk, doku vb.) yapmış ve baskısı oldukça koyu çıkmıştır. Bazı öğrencilerin ise görsel oluşturmada var olan bilgilerini kullanamadıkları gözlenmiştir...” Genel bir ifadeyle monobaskı süreci olumlu ve olumsuz tüm yönleri ile öğrencileri “yeni anlatım olanakları, pentür ve doku etkileri” bağlamında baskılarına yönelik deneySELLİĞE, farkındalığa, anlatım ve uygulamaya yönelik zengin arayışlara yönlendirmiştir.

27.11.2019 tarihli görüşme formunda öğrencilerin “Bugünkü monobaskı sürecinizi teknik beceri ve baskı deneyimi (kompozisyon, renk, uygulama, deneme-yanılma, basım, kurgulanan değerler bütününe ulaşıp ulaşılamaması, zaman kullanımı vb.) açısından ele aldığınızda nasıl değerlendirirsiniz?” sorusuna verdikleri cevaplar, baskı sürecinin yaratıcı ve estetik bütünlüğe sahip çalışmalar üretebilme açısından çok yönlü olarak nasıl değerlendirildiklerini ortaya koymaktadır.

Görsel 5-6. ÖĞ07 kodlu öğrencinin yüzey araştırmasından bir görüntü (IV. hafta)

Tablo 2. Soruya yönelik kodlar ve katılımcı görüşlerine örnek ifadeler

Kod	Örnek İfade
Deneme/Yanıлма	<p>... Monoptype sürecini hızlı kavrayabildiğime inanıyorum. Başta fazla boya sürdüğümde baskıdan sonra çok fazla yayıldığını ve çalışmayı kirlettiğini fark ettim. Yapmak istediğim etkiyi fazla boya sürmeyerek, farklı teknikler kullanarak ifade ettiğimi düşünüyorum. Biraz fazla deneme-yanılma yoluna gittim. Bunun bana kattığı beceriler oldu... ÖĞ09</p> <p>Bugünkü çalışmamda önceki haftalarda deneyip onayladığım bir kompozisyon oluşturdum... Bu süreçte deneme-yanılma ile hatalarımı azaltmaya çalıştım... ÖĞ10</p> <p>İlk haftaya göre renk kullanımını çok daha doğru yaptığımı düşünüyorum. Teknik açısından ilk başta kullandığım spatula ile kazıma tekniğini bırakarak tiner ve bez ile eksiltme yoluna gittim... Renk kullanımında opak renkler kullanmayarak daha canlı renkler ile uygulama yaparak baskı aldım. ÖĞ06</p> <p>...Baskı sürecimde kafamda üç renk kullanmak varken iki renk kullandım. Baskı sürecindeki bu plansızlığı seviyorum. Yeni değerler yakaladım ve ek bir renge gerek kalmadı. Kurguladığım değerlere ulaşabildim. Monobaskıdaki en öğretici yan deneme-yanılma ile sonuca gidebilmem... ÖĞ01</p>
Teknik ve Plastik Beceri	<p>Baskı deneyimi açısından ilk zamanlara göre daha fazla bilgim olduğunu düşünüyorum çünkü deneme yanılma yoluyla birden fazla bilgi edindim... Tekniği kavradığımın, neyi, nasıl ve neden kullanmam gerektiğinin bilincindeyim. ÖĞ05</p> <p>...Baskı sürecim teknik beceri ve baskı deneyimim açısından hem iyi hem de kötü bir süreçti... Deneme yanılma yoluyla uyguladığım baskılarda yer yer güzel etkiler oluşsa da her zaman aynı etkiyi yakalayamıyorum... Yaptığım çalışmalar genelde boya kullanımından dolayı dengesiz oldu... ÖĞ08</p> <p>Kullandığım değerler çok monoton ve sadeydi ama özellikle bu hafta kompozisyonu daha zenginleştirmeye çalıştım... Renk kullanımında transparanı arttırdım ve aldığım etkiler hoşuma gitti çünkü hem açığı hem de koyuyu dengeleyebildim. İlk haftalarda beri aslında baskılarımda çok kontrollü gitmemem gerektiğini öğrendim. Çünkü kontrollü gittiğimde zorlama ve sıradan bir iş ortaya çıkıyordu. Bu hafta biraz daha rahat hareket ettim ve o sıradanlığı ortadan kaldırdığımı düşünüyorum. ÖĞ04</p>

Tablo 2’deki örnek ifadeler incelendiğinde: ÖĞ09, ÖĞ10, ÖĞ06 ve ÖĞ01 öğrenme pratiklerinin gelişmesinde deneme-yanılmanın önemi üzerinde durmuşlardır. ÖĞ05, ÖĞ08 ve ÖĞ04 ise teknik ve plastik becerilerinin ve farkındalıklarının gelişmesi açısından olumlu düşüncelerini belirtmişlerdir. Öğrenci ifadelerindeki genel görüş; monobaskı tekniğinin araştırma süreci boyunca öğrencileri deneme-yanılma yolu ile sürekli yeni bilgiler edinmeye yönlendirdiğidir. Bu süreçte monobaskının özellikleri ve sınırları konusunda öğrencilerin oldukça bilinçlendiği görülmektedir. ÖĞ01 baskı sürecindeki plansızlığı (kontrol dışılık) kendisi açısından yararlı bulurken, ÖĞ08 kodlu öğrenci her zaman aynı etkiyi elde edemediğinden ötürü tam anlamı ile başarılı bir süreç geçiremediğini vurgulamıştır. “...Monobaskıdaki en öğretici yan deneme-yanılma ile başarıya ulaşmaya gidebilmem...” ÖĞ01, “... Bu süreçte deneme-yanılma ile hatalarımı azaltmaya çalıştım...” ÖĞ10 ve “...Biraz fazla deneme-yanılma yoluna gittim. Bunun bana kattığı beceriler oldu...” ÖĞ09’un ifadeleri deneysel anlamda monobaskının araçsallığını etkin bir şekilde kullanabildiklerini göstermektedir. “...Tekniği kavradığımı, neyi, nasıl ve neden kullanmam gerektiğinin bilincindeyim.” ÖĞ05 ifadesinde ise öğrenci tekniğe ve deneyimlerine yönelik bilinçlenmesini uygulamasındaki deneme-yanılma pratiklerine bağlamaktadır. Genel bir ifadeyle monobaskı tekniğinin öğrencileri uygulama yöntem ve tekniklerine yönelik bilinçlendirdiğini, kendilerini etkin şekilde ifade edebilmelerinde özeleştirel yaklaşım kazandırdığını söyleyebiliriz.

08.01.2020 tarihli görüşme formunda öğrencilere “Monobaskı tekniğinin sanatsal algınıza ve yaratıcılığınıza olan etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu yönlendirilmiştir.

Tablo 3. Soruya yönelik kodlar ve katılımcı görüşlerine örnek ifadeler

Kod	Örnek İfade
Yaratıcılık ve Özgünlük	...Figüratif anlayışın dışına çıkarak beni stilizasyona zorladı, bu ise yaratıcı ve özgün bir bakış açısı geliştirmemde yardımcı oldu. Monobaskıda elde ettiğim etkilerin farklı tekniklerde de elde edilebileceği düşünüyorum. ÖĞ10 Kompozisyon anlamına bana çok şey kattı. Tek bir nesneden yola çıkılarak bile çok farklı şeyler elde edilebileceğini gördüm. Gördüğüm her nesneye farklı açılardan bakmayı öğrendim. ÖĞ04 ... Daha çok katmanlı düşünerek hayal gücümü kullanmam gerektiği için farklı bir bakış açısına sahip oldum. ÖĞ06
Sanatsal ve Estetik Algı	Monobaskı sanatsal algıya ve estetik değerlere dikkat ve önem verme açısından çok şey kattı... ÖĞ01 Neredeyse hep kullandığımız merdane yardımıyla estetik bir görüntü yakalanamayacağını düşünüyordum. Monobaskı hem soyutu kazandırıyor hem de basit, sade bir anlatımla güzel, iyi görünen işler çıkarmama yardımcı oldu. ÖĞ03 Yaratıcılığımı ve estetik algımı da geliştirdi çünkü ben baskı yaparken yalnızca konuya değil anlatımın estetik olmasına da özen gösterdim. ÖĞ04 Monobaskı sürecinde çalışmalarımda yeni pentürler deneyimledim. Bu etkileri kullanırken bana verdikleri imkân doğrultusunda yeni değerler tecrübe etme imkânı buldum. Buna örnek olarak eksiltme yöntemi sayesinde ışık gölgeye bakış açım değişti. Bu yüzden monobaskının beni hem zorladığını hem de geliştirdiğini düşünüyorum. ÖĞ07 ...Kâğıt üzerinde doyurucu ve canlı boya etkileri oluşturabilme, zamanın az olmasına karşın birden fazla baskı alabilmem açısından sanatsal algımda özel bir yer edindi. Aynı zamanda haftalar geçtikçe kendimi daha iyi ifade etmem beni hem motive etti hem geliştirdi... ÖĞ09
Eleştirel Bakış	...Baskımın süreç aşamalarını düşünerek analiz ederek inceliyorum. Monobaskı planlamak, hızlı düşünmek, yapılandırmak ve bütüne odaklanmak gibi birçok öğeyi beraberinde getirdi. ÖĞ01

Görsel 7-8-9. ÖĞ02 kodlu öğrencinin IV-VI. haftalarda yaptığı üç farklı baskı örneği (modüler kalıp)

Tablo 3’deki örnek ifadelerle baktığımızda “*Figüratif anlayışın dışına çıkararak beni stilizasyona zorladı, bu ise yaratıcı ve özgün bir bakış açısı geliştirmemde yardımcı oldu*” ÖĞ10, “*...Tek bir nesneden yola çıkılarak bile çok farklı şeyler elde edilebileceğini gördüm. Gördüğüm her nesneye farklı açılardan bakmayı öğrendim.*” ÖĞ04 ve “*...Daha çok katmanlı düşünerek hayal gücümü kullanmam gerektiği için farklı bir bakış açısına sahip oldum.*” ÖĞ06’nın görüşleri, monobaskı tekniğinin öğrencileri yaratıcı ve özgün arayışlara yönlendirdiğini ortaya koymaktadır.

ÖĞ01, ÖĞ03, ÖĞ07, ÖĞ09 ve ÖĞ04 ise uygulamalarında sanatsal ve estetik değerler üzerinde durmuş ve bu bağlamda önemli kazanımlar sağladıklarını ifade etmişlerdir. ÖĞ04 hem yaratıcı yanının hem de estetik değer algısının geliştiğini vurgulamıştır. Bu öğrencilerden daha farklı olarak ÖĞ01 monobaskı tekniğinin kendisine eleştirel yaklaşım gerektiren “*...Planlamak, hızlı düşünmek, yapılandırmak ve bütüne odaklanmak...*” gibi kazanımlar elde ettiğini vurgulamıştır.

Görsel 10. ÖĞ10 kodlu öğrencinin figüratif arayışlarından bir kesit (modüler kalıp)

Araştırma süreci boyunca monobaskının kontrol dışı tekrarlara iten yapısı zaman zaman bazı sorunlara neden olmuş, öğrencilerin bilgilerini ve tasarım öğelerini teknik işlerlikte kullanabilmelerini engellemiştir. Süreç içinde öğrencilerin en çok zorlandığı durum bu olmuştur. Öğrenci özelinde bu sorunlar 25.12.2019 tarihli araştırmacı günlüğüne şu şekilde yansımıştır: “*...Bu derste ÖĞ08 kodlu öğrenci renk ve boya eksiltme dengesi bakımından hep aynı hatayı yaparak, ÖĞ05 kodlu öğrenci güzel dokular kullanmasına rağmen ağaç ögesini yüzeyde küçük ve doku yönünden sürekli zayıf kullanarak, ÖĞ06 kodlu öğrenci kuş biçimlerini ve bu biçimleri taşıyan dokusal yüzeyi hep aynı koyulukta ve monotonlukta oluşturarak, ÖĞ03 kodlu öğrenci ise İstanbul’u yansıtan farklı mimari unsurları önden arkaya, arkadan öne doğru planlanırken açık-koyu ve pentür dengesi açısından benzer hatalar yaparak baskılar aldılar...*”

Monobaskı tekniği, modüler baskı anlayışı ile birlikte, birden fazla görüntünün ayrı ayrı oluşturulup tek seferde üst üste basılabilmesiyle meydana gelen katmanlı yüzey oluşumlarına fırsat verebilmektedir. Modüler kalıp oluşturulurken her kalıptaki renk ve biçim bileşenleri tek bir görüntüyü oluşturacak şekilde planlanmalıdır. Bu planlama sürecinin doğruluğu çoklu düşünme, baskı zamanlaması ve materyalin doğru kullanılması gibi birçok değişkeni kontrol edebilmeyi gerektirir. Dolayısı ile bu değişkenler öğrenciyi doğru ve etkin bir sonuç alabilmek için yaratıcı ve çok yönlü düşünerek çalışmaya iter. Uygulamalarında modüler kalıp kullanan öğrencilerin eleştirel düşünme bağlamındaki gelişmelerinin daha anlamlı ve diyalektik bir tutarlılıkta ilerlediği görülmüştür (Görsel 7-8-9-10-12). Öğrencilerin görüşme formlarında ifade ettikleri, “*farklı ve özgür düşünme fırsatı sunması ve yaratıcı yanlarını keşfetmelerine*” yönelik genel görüşleri, araştırmanın amacı ile bulgular arasındaki paralelliği kanıtlar niteliktedir. Bunun yanında soyutlama, stilizasyon, analiz etme ve hayal gücünü kullanma gibi yetilerin gelişmesine olan katkısı da öğrenci cevapları arasında önemli birer kazanım olarak ifade edilmiştir.

Görsel 11. ÖĞ08 kodlu öğrencinin uygulama sürecinden (XII. Hafta)

Görsel 12. ÖĞ01 kodlu öğrencinin “yığımlar içinde” konulu baskısı, 55x45cm (modüler kalıp)

Ortak gelişim süreci gösteren öğrencilerden bazılarının baskı çalışmalarını yaratıcılık temelli bir öğrenme süreci açısından ele aldığımızda, monobaskı tekniğinin kazanımları daha somut görebilir. ÖĞ08 kodlu öğrencinin her iki baskısında da ağırlıklı olarak merdane ve spatula yardımı ile eksiltme ve ekleme yöntemi birlikte kullanılmıştır. İlk baskısında siyah/beyaz değerleri üzerinden araştırmalar yapmış, renk tercihi ve renk dengesi bakımından daha tutucu bir deneyim süreci geçirmeyi tercih etmiştir. İkinci monobaskı denemesinde ise daha farklı renk ve doku birliktelikleri arayışına girmiştir. Burada görülmektedir ki; süreç içinde kazanılan çok yönlü eleştirel düşünme becerisi teknik ve anlatım arayışlarını da beraberinde getirmiştir. Her ne kadar elde edilen sonuç plastik ve estetik düzeyde tam olgunlaşmamış olsa da süreç içerisinde öğrencinin kendiliğinden gelişen bu özgür ve özgüvenli tavrı oldukça önemlidir.

Görsel 13-14. ÖĞ08 kodlu öğrenci “organik birlik” ve “yığınlar içinde” temalı iki farklı monobaskı araştırması

ÖĞ09 kodlu öğrencinin baskı çalışmaları tek bir konu içerisinde ele alınsa da her bir baskının farklı bir anlatıma sahip olduğu, baskı sürecini özgün ve yaratıcı bir tutum ile sonlandırdığı görülmektedir. Her biri birbirinden farklı renk, leke ve boya kullanımına sahip baskılar kendi içinde oldukça etkili tutarlılıklara sahiptir. Öğrencinin tek bir renk ve kompozisyon ile sınırlı kalmayarak, diyalektik bir bütünlükle baskısını sürekli olgunlaştırma eğiliminde olduğu görülmektedir. İlk baskısından son baskısına kadar yüzey, renk, biçim ve alan kullanımı daha kararlı bir hale evrilmiştir. Her bir baskısında monobaskının sağladığı özgür ve dinamik öğrenme sürecini etkili kullanarak, teknik ve plastik bilgisini geliştirmiş ve yaratıcı yanını ortaya çıkarmıştır. Bu süreçte tasarım ve uygulama bağlamında bilgiyi elde etme, yapılandırma ve etkin beceri geliştirmede önemli kazanımlar elde ettiğini öne sürebiliriz.

Görsel 15-16-17. ÖĞ09 kodlu öğrenci “yığınlar içinde” konulu üç farklı (soldan sağa kronolojik sıralama ile) monobaskı uygulaması (modüler kalıp)

Görsel 18-19. ÖĞ04 kodlu öğrenci “organik birlik” ve “yığınlar içinde” konulu monobaskıları

ÖĞ04 kodlu öğrencinin monobaskılarını ele aldığımızda ise ilk baskısını araştırma grubundaki birçok öğrenci gibi siyah/beyaz ton değerlerinde oluşturulmuştur. Çizgi ve leke bakımından üst üste bindirilmiş etkiler daha dinamik ve geçişken yüzeyler ile bütünleştirilmeye çalışılmıştır. Çizgi ve leke etkileri kompoze edilirken metal

elektrik direklerinin konstrüktif yapısından yola çıkıldığı kendini hissettirmektedir. İkinci baskısında ise öğrenci, daha minimal bir anlatıma yönelerek çıkış noktası olan ağaç gövdelerini belirsiz bir imaj olarak kalmasını amaçlamış ve belirgin şekilde daha soyut bir estetik düzen arayışına girmiştir. Diğer yandan baskısına bir renk ekleyerek siyah/beyaz dengesini zenginleştirmeye çalışmıştır. Her iki baskıda teknik benzerlikler olsa da ikinci baskıda, öğrencinin hem sanatsal hem de plastik beklentileri süreç içinde değişmiş ve daha öznel bir anlatıma evrilmiştir.

Uygulama sürecinin başlarında öğrenciler bilgiyi kavrama ve yapılandırma bakımından daha çok plastik değerler özelinde çalışmış, baskılarında anlatım ve öznellik bağlamında yeni arayışlardan kaçınmışlardır. Uygulama sürecinin ortalarında bazı öğrencilerin baskı çalışmalarında plastik ve estetik olgular kadar içeriksel değerler üzerinde de durdukları görülmüştür. Öğrencilerin pratikleri arttıkça bireysel hatalarının farkına varmaya, problemlere çözüm aramaya ve eskizin bağlayıcılığında sıyrılıp (eksiklikleri olsa da) daha özgüvenli yorumlar gerçekleştirmeye başlamışlardır. Diğer yandan baskı süreçlerinde kullandıkları teknikleri ve anlatımlarındaki plastik düzeni yapılandırırken, kendi yetenek ve bilgilerinin sınırlarını da keşfetmişlerdir. Bu süreçte monobaskı tekniği; öğrencilere yeni düşünme alanları yaratma, çoklu düşünme becerisi ve teknik bilgiyi öznelleştirip üsluplaştırma noktasında tüm öğrenim pratiklerine yansiyabilecek sanatsal tutarlılık ve eleştirel bakış açısı kazandırmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bireye yaratıcı ve deneysel bilgi üretebilmeyi öğretmek çağdaş sanat eğitiminin bir gerekliliğidir. Şişman'ın (2006) da ifade ettiği gibi doğru bir sanat eğitimi kişiye bilgi aktarılan değil, bilgiyi elde etme yollarının öğretildiği ortam ve yöntemler sunmalıdır. Bireylerin yaşadığımız çağa uygun bir şekilde gerekli becerileri kazanmaları için, eğitim sisteminin temel amaçlarından birisi, öğrencilerde yaratıcı ve inovatif bir anlayışı oluşturmak olmalıdır. Bu anlayışın oluşmasında, eğitim-öğretim sürecinin baş aktörü olan öğretmenlerin ağırlıklı rolünün olması gerekir. Dolayısıyla, öğretmenlerin eğitiminde ve yetiştirilmesinde, yaratıcılık ve inovasyon kavramlarının önemi artmaktadır (Özmuşul, 2012: 732).

Kömürcü'nün (2019) "Yaratıcılık bağlamında sanatçı adaylarının eleştirel düşünme becerileri" konulu araştırması, sanat eğitimi alan öğrencilerin eleştirel düşünme açısından oldukça yetersiz olduklarını göstermiştir. Kömürcü'ye göre bu durum aynı zamanda sanatı meslek olarak seçen öğrencilerin mesleki yeterlilikleri açısından tartışma alanı yaratmaktadır. Hızlı gelişen çağımızda yetenekli bireylerin sürdürülebilir ve gelişmeye açık programlara ihtiyacı vardır. Aksi takdirde, yaratıcılığın sergilenmesine ve gelişimine destek sağlamayan ortamlarda yetişme ihtimalleri olan söz konusu bireylerin potansiyellerinde sönme riski bulunmaktadır (Kaygın ve Çetinkaya, 2015: 1). Sanat eğitimi alan bireylerin eleştirel düşünme ve üretme potansiyellerini artıran bir eğitim alabilmeleri birer öğretmen adayı olmaları bakımından oldukça önemlidir. Böyle bir eğitim süreci ise atölye uygulamalarının etkin ve zengin içeriklerle yapılandırılması ve pratiğe dökülmesi ile mümkün olabilir.

Zengin uygulama içerikleri barındıran monobaskı tekniğinin yaratıcı öğrenmeye olan katkılarını değerlendirdiğimizde; baskı sürecindeki bilgi ve deneyimlerin diyalektik ilişkisi, sanatsal ve plastik değerlerin gelişimi ve eleştirel düşünmeye yönelik kazanımlar bakımından öğrencilerin verimli bir çalışma süreci geçirdikleri söylenebilir. Monobaskının rastlantısal değerlere oldukça açık oluşu öğrencileri sıkça kontrol dışı uygulamalara yönlendirebilmektedir. Uygulama süreci boyunca öğrencilerde göze çarpan en önemli kazanımlardan biri başlangıçta yarı kararlı gerçekleştirdikleri baskı deneyimlerini onları kaosa sürükleyen bir özgürlük alanına değil, tutarlı bir çalışma disiplinine dönüştürme kabiliyetlerindeki gelişim olmuştur. Araştırmacı günlükleri ve görüşme sorularına verilen yanıtlar sentezlendiğinde öğrenciler, süreç içinde buldukları özgün ve yaratıcı düşünme fırsatı ile birlikte yeteneklerinin sınırlarını keşfetmiş, soyutlama, analitik düşünme ve kurgulama becerileri gelişim göstermiştir. Öğrenci ifadelerinin birçoğunda uygulama sürecindeki deneme/yanılma pratiklerinin sağladığı kazanımlar vurgulanmıştır. Yaratıcı ve sanatsal değerler üretebilmelerine yönelik görüşlerinde öğrenciler, deneme/yanılma sürecini etkin kullanarak, sanatsal ve plastik becerilerini sürekli geliştirme isteği duyduklarını ve monobaskının bu anlamda yönlendirici, etkin bir teknik olduğunu ifade etmişlerdir.

Monobaskıda konunun görselleştirilebilmesi ve estetik olgunluğa erişmesi tasarım öğelerinin etkin kullanılmasına bağlıdır. Öğrencilerin tasarım öğelerini temel kullanım becerisinden öznel ifade aracına dönüştürme isteği de yaratıcılık potansiyellerini keşfetmeleri ile doğru orantılı olarak gelişmiştir. Bu süreçte öğrenciler tarafından en çok zorlanılan durumlardan biri monobaskı tekniğini belli bir konu doğrultusunda uygulamak olmuştur. İlk uygulamalarında tekniği ve sanatsal bilgiyi kullanma becerilerinin zayıf olması (ön bilgilerinin eksik olması) bu durumun temel nedeni olarak görülebilir. Monobaskı pratiklerinin çoğalması ile birlikte konularını görsel olarak ifade etme başarıları da artmıştır ancak bu sorun her baskı sürecinde azalarak da olsa varlığını korumaya devam etmiştir. Baskı uygulamalarının ilk evrelerinde araştırmacının desteğine daha fazla ihtiyaç duyan öğrenciler, baskı deneyimlerinin ve özgüvenlerinin artmasıyla mevcut problemleri kendi çaba ve araştırmalarıyla çözmeyi tercih etmişleridir. Farklı araştırma süreçlerinden derlenen görüşme formları değerlendirildiğinde; öğrencilerde aktif öğrenen özelliklerine yönelik bazı tutumların da ön plana çıktığı gözlenmiştir. Bu özellikler; radikal kararlar alabilme, baskı sürecini deneysellik, farklılık esasına göre planlama ve uygulama, öz değerlendirme ve öngördür.

ÖNERİLER

Marzano'nun (1991) üretken zihnin alışkanlıkları olarak önerdiği a) özdüzenlemeli, b) eleştirel, c) yaratıcı düşünme ve öğrenme becerileri, aktif öğrenenlerin özümsemesi gereken başlıca işlevler arasında yer almaktadır. Özdüzenlemeli düşünen ve öğrenen, kendi düşünmesinin farkındadır; plan yapar, gerekli kaynakları bilir, dönütlere duyarlıdır ve eylemlerinin etkililiğini değerlendirir. Eleştirel düşünen ve öğrenen ise doğrudur, doğruluk arar; nettir, netlik arar; açık düşüncelidir zorlamaları sınırlandırır, gerektiği zaman tavır alır, diğerlerinin duygularına ve bilgi düzeyine duyarlıdır. Yaratıcı düşünen ve öğrenen; yanıtı ya da çözümü net olmayan işlere girer, bilgi ve yeteneklerinin sınırlarını zorlar, kendine değerlendirme standartları üretir, güvenir ve sürdürür, durumlara alışılmışın dışında bakma yolları üretir (Açıkgöz, 2003: 39). Aktif öğrenmenin en temel unsurlarından olan yaratıcı düşünme ve öğrenme becerisi bilişsel anlamda monobaskı tekniğinin işleyişinde olmazsa olmazdır. Bu bağlamda monobaskı tekniği eklektik öğrenme disiplini ile özdüzenleme, eleştirelilik ve yaratıcılık gibi etkin öğrenen özelliklerinin kazanımı açısından bir öğrenme şeması olarak değerlendirilebilir.

Etkin ve yaratıcı öğrenme özelliklerinin öğrencilerde kalıcı bir hale gelebilmesi için monobaskı süreci doğru bir biçimde yapılandırılmalı, en az öğrenen kadar öğreten de aktif rol üstlenmeli ve yaratıcılık temelli kolektif bir öğrenme ortamı sağlanmalıdır. Bu öğrenme sürecinde eğitmenin en önemli görevi; öğrencilere doğru rehberlik etmek, kendi kararlarını alabilecek güveni vermek, gelişimlerini sürekli izlemek ve onların istenilen sonuca ulaşmalarına katkı sağlamaktır. Uygulama ortamının yapısı ve materyal zenginliği de uygulama sürecinin başarısını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle öğrencilerin özgür bir biçimde kendini ifade edebilmeleri için zamanın ve tekniğin verimli kullanılabilmesi için bir atölye düzeni oluşturulmalıdır. Ayrıca öğrencilerin ön bilgilerinin eksikliği dikkate alındığında uygulama süreci en az 6 hafta olarak planlanmalıdır. Öğrenciler rastlantısal yaklaşımlardan daha çok belli bir konu ve anlatım doğrultusunda, diyalektik bir prensiple çalışmaya teşvik edilmelidir. Yaratıcı ve etkin öğrenme ortamları interaktif ve sistematik bilgi yapılandırmasını gerekli kılar. Fakat baskı süreçlerinin başlarında öğrenciler teknik ve plastik anlamda problemlere nasıl yaklaşacaklarını, bilgilerini baskı sürecine nasıl bir uygulama hiyerarşisinde aktarabileceklerini tam olarak kavrayamayabilirler. Bu nedenle konu ve tekniğe ilişkin görsel dokümanları göstermek ve analiz etmekle yetinilmemeli, gerektiğinde öğrenciler ile birlikte örnek uygulamalar yapılarak öğrenme süreci desteklenmelidir.

Sanat eğitimi çoğunluğu uygulamalı derslerden oluşan bir alandır. Uygulama içeriklerinin sanatsal bilgiye sahip, teknik ve plastik becerisi gelişmiş, öğrenme arzusu barındıran, eleştirel bakış açısına sahip, bilgi üretebilen ve bu bilgileri paylaşma isteği duyan eğitimciler yetiştirebilecek şekilde planlanması ve uygulanması önemlidir. Monobaskı tekniği eleştirel düşünme, yaratıcılık, zamanı etkin kullanma, problem çözebilme, mevcut bilgi ve öğrenme koşullarını yapılandırabilme gibi çağdaş bir eğitimcide olması gereken birçok yetinin kazanılmasında önemli bir araçtır. Bu yönüyle Güzel Sanatlar Eğitimi baskıresim derslerinde monobaskı tekniğinin üzerinde önemle durulmalı ve zengin bir içerikle planlanarak uygulanmalıdır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazar %100 oranında katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmanın fikir ve olgunlaşma aşamalarında benimle tüm bilgi birikimlerini içtenlikle paylaşan, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. H. Müjde AYAN ve Dr. Öğr. Üyesi H. Avni ÖZTOPÇU'ya, bunun yanında "Sanat Eğitimi" ve "Baskıresim" alanlarındaengin bilgilerini benimle paylaşmaktan kaçınmayan Prof. Dr. Hatice BENGİSU'ya teşekkürlerimi sunmaktan mutluluk duyarım.

Çatışma Beyanı

Araştırma süresince dolaylı veya dolaysız, araştırmayı olumsuz yönde etkileyecek, çıkar ve yanlılık sağlayacak bir durum bulunmadığını, verilerin toplanması, yorumlanması ve bulgulanırılması ile elde edilen verilerin tarafsız ve doğru olduğunu, uygulama sürecinde elde edilen tüm görsel ve kişisel verilerin yalnızca araştırma amacı doğrultusunda ve gizlilik ilkesi çerçevesinde kullanıldığını, finansal, akademik ve kişisel anlamda herhangi bir çatışma alanı bulunmadığını beyan ederim.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırmada toplanan veriler 2019 Güz Yarıyılına kapsadığından etik kurulu raporu bulunmayıp, yalnızca öğrencilerin veri toplama ve bu verilerin kullanılması hususunda rızalarının olduğunu gösterir tebellüğ belgeleri bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. Ü. (2003). *Aktif öğrenme*. Eğitim Dünyası Yayınları.
- Artut, K. (2001). *Sanat ve eğitim kuram ve yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Ayan, H. M. (2012). Yaratıcı düşünme ya da düşünememe. *Kar-Yazın-Sanat-Kültür Dergisi*, 38, 28-29.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri*. Siyasal Yayıncılık.
- Çeliköz, N. (2017). Okul öncesi dönem 5-6 yaş çocukların yaratıcılık düzeylerinin incelenmesi. *Yıldız Journal of Educational Research*, 2(1), 1-25.
- Diñçer, D. (2019). Carl R. Rogers ve öğrenme özgürlüğü: Etkili bir öğrenme ortamının mimarı olarak öğretmen ve öğretmen tutumları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(4), 2341-2358.
- Kaygın, B., Çetinkaya, Ç. (2015). Yaratıcılığın değerlendirilmesinde yeni yaklaşımlar. *Üstün Zekâlılar ve Yaratıcılık Eğitimi Dergisi*, 2(1), 1-11. <https://doi.org/10.18200/Jgedc.2015210883>
- Kömürcü, İ. (2019). Yaratıcılık bağlamında sanatçı adaylarının eleştirel düşünme becerileri. *MANAS Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 1659-1676.
- Subaşı M., Okumuş, K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.
- Özerbaş, M. A. (2011). Yaratıcı düşünme ve öğrenme ortamının akademik başarı ve kalıcılığa etkisi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), 675-705.
- Özmuşul, M. (2012). Öğretmen eğitiminde yaratıcılık ve inovasyon. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(3), 731-746.
- Saban, A. (2004). *Çoklu zekâ teorisi ve eğitim*. (4. Basım). Nobel Yayıncılık.
- San, İ. (1996). Yaratıcılığı geliştiren bir yöntem ve yaratıcı bireyi yetiştiren bir disiplin: eğitsel yaratıcı drama. *Yeni Türkiye Dergisi*, 7, 148-160.
- Silverman, D. (2013). *Doing qualitative research*. A Practical Handbook.

- Soylu, H. (2004). *Fen öğretiminde yeni yaklaşımlar: Keşif yoluyla öğrenme*. Nobel Yayıncılık.
- Şişman, M. (2006). *Eğitim bilimine giriş*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ünver, E. (2016). Neden ve nasıl sanat eğitimi. *İdil Dergisi*, 5(23), 865-878.
- Variş, F. (1988). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Walcott, H. F. (1994). *Transforming qualitative data: Description, analysis and interpretation*. SAGE Publications.
- Yeşilyurt, E. (2020). Yaratıcılık ve yaratıcı düşünme: Tüm boyut ve paydaşlarıyla kapsayıcı bir derleme çalışması. *OPUS (Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi)*, 15(25), 3874-3915. <https://doi.org/10.26466/opus.662721>

Görsel Kaynakça

- Görsel 1-6, 13.** Kişisel Arşiv, Kasım, 2019.
- Görsel 7-12.** Kişisel Arşiv, Aralık, 2019.
- Görsel 14-20.** Kişisel Arşiv, Ocak, 2020.